

Tízparancsolat

Lekció: Jn. 16b-27
Textus: 2Móz.20.12

2007. április 22.
Gazdagrét

Apá(i)nk és anyá(i)nk

Ha apánkra és anyánkra gondolunk, édes szüleinkre, vagy éppen nevelő szülőkre, legtöbbünkben mély érzések jelennek meg. Szülők és gyermekek kapcsolata, amit a szabadító Isten az ötödik parancsolatban Izrael elé tár, nagyon összetett kérdés. Freud óta tudjuk, hogy egész személyiségünk alakulásában milyen meghatározóak szüleink. El nem múló, mindent meghatározó lenyomatot hagytak bennünk – és mi még csak nem is kértük ezt. Mégis, bizonyos értelemben velünk vannak, bennünk vannak – ha máshogy nem, éppen hiányuk által. Ugyanakkor nemcsak az egyén, hanem a közösség, a társadalom szintjén is alapvető az 5. parancsolat témája, a generációk egymáshoz való viszonya. Egy társadalom élete, egészsége, jövője nem független attól, hogy mit kezd időseivel, és mit tanulnak meg ebből a ma még gyermekek.

I. Mit kíván Isten az ötödik parancsolatban?

„Tisztelt apádat és anyádat...” – gyakran úgy halljuk ezeket a szavakat, mint amelyek elsősorban a gyerekeket szólítják meg: legyetek engedelmes gyerekek, ne lázadjatok a szüleitek ellen. Talán apaként, anyaként egy-egy nehéz otthoni helyzetben végigfut a fejünkben: tiszteld apádat és anyádat... Közben pedig elgondolkozunk, hogy valami alapvetően megváltozott az elmúlt évtizedekhez képest. Mások pedig éppen hogy kritikával illetik az efféle gondolatot: miért áll Isten a szülői tekintély oldalára a gyerekekkel szemben, amikor a szülői visszaéléseknek se szeri, se száma? Egyre több szó esik a szülői – szóbeli, vagy tetteges – agresszióról, valamint a gyermekek jogairól. Nem valamilyen végzetes tradícionális az ötödik parancsolatot emlegetni ma? Vagy nem éppen a gyengeség és tehetetlenség jele, hiszen ahelyett, hogy megkeresnénk a szülő-gyermeki kapcsolat nem tekintélyelvű modelljeit, egy régi, letűnt kor világát próbáljuk visszahozni, valamint a magunk tehetetlenségét palástolni ezzel a bibliai igével?

Mindezen kérdések fényében először is azt kell látnunk, hogy ez a parancsolat nem a kisgyerekeket szólítja meg elsősorban, amint az előző, valamint a következő igék sem. Izrael népének a felnőttjeit, a középgenerációt címzi Isten, hiszen ők is szüleik gyermekei. A parancsolat elsősorban nekik szól – az idős szülőkkel való összefüggésben. (Következő héten fogunk beszélni a szülő-kisgyermek kapcsolatáról is ennek az igének a fényében.)

„Tisztelt apádat és anyádat...” – Pontosan és konkrétan nem írja körül a parancsolat, hogy mit ért e felszólítás alatt. A „tisztel” ige rokonságban van a „dicsőség”, valamint a „súly”, „súlyos” szavakkal. Az ellentéte valakit „könnyűnek tartani”, más szóval megvetni, figyelmen kívül hagyni, sőt, átkozni. Mit jelent „súlyosnak tartani”, tisztelni az idősödő szülőket?

Isten a nyugalom napjának megszentelése által emlékezteti Izraelt arra, hogy az ember értéke nem hasznosságán, teljesítőképességén áll. Ugyanezt erősíti meg az ötödik parancsolat: „az apák és anyák nemzedéke nem addig hasznos és értékes, amíg a közösség számára munkaképes, hanem akkor is, amikor gondoskodás illeti meg.” (Szűcs Ferenc, Etika, 194.) A gyermekek egykor teljese mértékben a szüleiken függtek, majd felnőve, szüleik élete, jóléte függ egyre inkább a felnőtt gyermekeiken. A felnőtt gyermekek tisztelettel kell, hogy viszonyuljanak szüleikhez.

Vajon ezzel Isten azt mondja, hogy minden szülő úgy töltötte be szülői hivatását, hogy tiszteletet érdemel érte? Vagy egy szülőnek mindig igaza van? Mi ennek a tiszteletnek az alapja? Miért törődjön, figyeljen, legyen tisztelettel valaki olyan szülő vagy szülők felé, akik irányába negatív érzései vannak? Miért követeli ezt meg az Úr attól a néptől, amelyet megszabadított, és amellyel szövetséget kötött? Erre a kérdésre ad választ a parancsolat másik fele: „*hogy hosszú ideig élhess azon a földön, amelyet Istened, az Úr ad neked.*” Az atyákról elfeledkező nemzedék gyökértelen, és így jövő nélküli lesz. Akik megvetik az őket megelőző generációt, maguk is hasonlóan részesednek majd. Nem valamiféle isteni igazságszolgáltatás révén, hanem a generációk egymásra utaltsága és egymásra való hatása következtében. Amennyiben a gyerekek azt látják, azt tanulják, hogy az idős emberek már mit sem érnek, felnőve maguk is így bánnak szüleikkel. Ha azt látják, hogy szüleik életét az - esetleg talán jogos - harag, bosszú indulata határozza meg a nagyszüleik iránt, maguk is így fognak tenni. Az ötödik parancsolat a társadalomban a generációk együttélését, összetartozását, és ezzel a közösség fennmaradását hivatott biztosítani.

II. Mire hív bennünket ma az ötödik parancsolat?

A tízparancsolatnak ez az igéje sokakban egészen mélyről szakítja fel a „miért” kérdését. Tiszteljem apámat és anyámat?! De hogyan tudnám tisztelni őket, amikor soha nem éreztem, hogy igazán szeretnek és elfogadnak? Miért tiszteljem, ha nem adták meg azt, amire igazán szükségem lett volna? Fájdalmas emlékek tódulnak eléd. Hogyan tiszteljem alkoholista édesapám? Hogyan tiszteljem őket, amikor nem voltak hűségesek egymáshoz? Amikor kudarcot vallottak a gyermeknevelésben? Amikor nem vitték semmire sem? A sort a végtelenségig folytathatnánk. Mit kezdünk ezzel a parancsolattal, ha apánk, vagy anyánk felé semmiféle tiszteletet nem tudunk még csak elképzelni sem? Ha kizárólag a harag, a düh, a keserűség, a csalódottság érzései jelennek meg bennem, amikor rájuk gondolok?

Mit kezdünk ezzel a parancsolattal, ha már rég késő? Talán évek óta nincs kapcsolatunk, vagy a kapcsolatunk megmerevedett a maga felszínességében. Talán már rég meghalt az, akinek fájdalmas emléke most is eléd jön. Sokan érzik úgy, hogy őket nem érinti, nem érintheti ez az ige. Ilyet még Isten sem kérhet, hagyjuk meg ezt azoknak a „normális” családoknak, amelyek élete nem volt teli ilyen és hasonló rémtörténetekkel. Szeretnénk kikerülni ezt a kérdést, továbbsiklani e nehéz dolgok felett. De Isten, ezzel az igével, szembesít minket. Nem azért, hogy elítéljen, nem azért, hogy önmagáért szakítson fel sebetek, hanem hogy gyógyulást kezdjen életünkben, családjunkban.

A „tiszteld” felszólítása tehát akkor is áll, ha ez különösen is nehéz, vagy lehetetlen. Hogyan fogjunk hozzá ahhoz, hogy Isten igéjének engedelmesek legyünk? Először is tudatosítsuk az érzéseinket. Sem önmagunk, sem Isten előtt ne akarjuk a haragunkat, fájdalmunkat, keserűségünket elfojtani. Mint olyan emberek, akiket Isten Jézus Krisztusban megváltott a magáénak, akik megtapasztaltuk a bűnbocsánat kegyelmének erejét, akikre az Atya kiárasztotta Szentlelkét, akik megköstolhattuk Isten atyai szeretetét, bizalommal tárhatjuk fel neki azt, amit apánk vagy anyánk iránt érzünk. Nem kell rejtegetni, nem kell szégyellni. Ahogy Istennek feltárjuk mindezeket, úgy kezdjük is el elengedni a negatív érzéseket, a haragunkat, a keserűségünket, a vádjainkat. Kérjük, hogy szeretetével jöjjön a szívünkbe, gyógyítson, pótolja ki a hiányokat. Idővel eljön, hogy felismerjük, meg kell bocsátanunk szüleinknek. Jézus Krisztusra nézve, a bennünk lakó Szentlélek segítségével és vezetésével, egészen konkrétan mondjuk ki imádságban, hogy miért bocsátunk meg nekik. Nevezzük néven, amit tettek, vagy éppen nem tettek, és engedjük el annak a jogát, hogy ezek miatt nehezteljünk rájuk. (Mindehhez szükséges lehet egy lelkipásztor vagy lelkigondozó segítsége.)

Mindeddig még semmi konkrét lépést nem tettünk szüleink felé, de mégis elindultunk a „tiszteld apádat és anyádat...” irányába. Ugyanakkor látnunk kell, hogy Isten konkrét tetteket kíván a népétől, amelyeket a fenti belső gyógyulási, megbocsátási folyamat adott esetben meg kell hogy előzzön, de nem helyettesíthet. (Sőt, egy ponton túl a konkrét lépések lesznek a gyógyulási folyamat részei.) Mi az a tisztelet, amit a parancsolatban Isten kíván?

Nyilvánvalóan nem a kisgyermek engedelmességéről van szó, nem arról, hogy a gyermek a szülő élete végéig mindenben engedelmes kell hogy legyen. Talán akkor tudjuk leginkább körvonalazni, mit jelent az idős szülőket tisztelni, ha elgondolkozunk az idős emberek helyéről társadalmunkban.

Ha a szülők tiszteletének parancsa azt hordozza magában, hogy a munkára nézve már nem hasznos, vagy értékes ember is megbecsülést, törődést, gondoskodást kapjon, és így a társadalom értékes tagjának számítsa, érezzük, hogy a kor, amelyben élünk, nincs különösebben a segítségünkre. Sokkal inkább értékeli a hatékonyságot, a gyorsaságot, sokkal inkább elvárásolja a mindig újabb és újabb, semmint fontosnak tartaná a régi tapasztalatokat, vagy tanulni akarna a régmúlt időkől. Ennek részben az az oka, hogy olyan gyorsan változik a technika, és ezzel az egész társadalom, hogy az egymást követő generációk életmódja között sokkal nagyobb a különbség, mint évszázadokkal korábban. Akkor jó esélye volt egy fiatalnak arra, hogy ugyanazt az életet fogja leélni, mint a nagyszülei. Ma egészen biztos, hogy már a gyermekeink is egy egészen más világban lesznek felnőttek, mint amiben mi élünk. Ebben a helyzetben az idős emberek kevésbé értik az őt követő generációk életét, amely generációk pedig kevésbé akarnak építeni az idősebbek tapasztalataira. Az idős emberek sokkal inkább a perifériára szorulnak a mai társadalomban, mint korábban. A nekik adott tisztelet, megbecsülés, értékelés elfogyóban van.

Ebben a helyzetben a tisztelet sokszor nem jelent mást, mint hogy megpróbálunk szembenállni azzal, amit e világ alakít ki bennünk is. Negatívan megfogalmazva, a következőket feltétlen magába foglalja: Ne felejtse el! Ne hanyagold el! Ne nézd le! – mondván, ő már nem tud semmit. Akiknek különösen fájdalmas szüleire gondolni: ne állj bosszút! Ne hagyd magára azért, mert egykor ő is magadra hagyott. Tisztelni, azaz súlyosnak tartani idős szüleinket, azt is jelenti, hogy elhordozzuk a terhüket. Látogatás, törődés, meghallgatás, gondoskodás mind belefoglaltatik abba, amit Isten ebben a parancsolatban kér. Ennek fényében gondoljuk át, hogyan viszonyulunk szüleinkhez, és az idős emberekhez a környezetünkben. Amiben Isten egyértelművé teszi számunkra, hogy híjjával találhatunk annak, amit az ötödik parancsolatban elvár, változtassunk. Találjuk meg a módját annak, hogyan fejezhetjük ki tiszteletünket azoknak az idős szülőknek, de nemcsak szülőknek, hanem rokonoknak, gyülekezeti tagoknak, ismerősöknek, akik talán folyamatosan abban élnek és azzal küzdenek, hogy ők már nem fontosak, nem értékesek, nem hasznosak.

Végezetül irányítsuk a figyelmünket az Úr Jézus Krisztusra. János evangélista örökíti meg azt a mozzanatot Jézus kereszthalálában, ami a szülők iránti tiszteletnek gyönyörű és sokatmondó példája. Jézus már hosszú ideje szenved a keresztre szegezve. Előtte megkorbácsolták, kigúnyolták. Erejének legvégén tart, iszonyú kínok közepette. Ugyanakkor itt viszi véghez küldetése legnagyobb tettét, az egész teremtett világ megváltását. Iszonyatos szenvedés, hatalmas cselekedet. Mindeközben meglátja a keresztet körülvevő asszonyok között anyját, Máriát. Azt, aki méhében hordozta, megszülte, táplálta, felnevelte. Anyját, aki hitt benne, bár nem volt mindig megértő azzal, amit Jézus tett (Mk. 3.31-35). Tudja, hogy Mária jövője teljesen bizonytalan a világban, mint az özvegyasszonyoké általában. Ezért gondoskodik róla. Rámutat Jánosra „*Asszony, íme a te Fiad!*” Majd anyjára mutatva szól Jánosnak: „*Íme, a te anyád!*” És ettől kezdve János viseli gondját az idősödő szülőnek, akinek elsőszülött fia meghalt.

Jézus Krisztus halála, és majd feltámadása, minden megbékélés és gyógyulás igazi forrása és lehetősége. Miközben meghal, hogy bocsánatot szerezzen minden a hivatásában

kudarcot valló apának és anyának, valamint minden lázadó, szüleiket megvető és gyalázó fiúnak és leánynak, saját édesanyjáról gondoskodik. Miközben halálával megbékélést szerez Isten és ember között, valamint az egymást követő generációk között, utolsó lehelletkor is van ereje, ideje, figyelme, hogy az ötödik parancsolat szerint járjon el.

A héber Szentírás, az Ószövetség a következő mondatokkal záródik: *„Az atyák szívét a gyermekekhez téríti, a gyermekek szívét az atyákhoz, hogy pusztulással ne sújtsam a földet, amikor eljövök.”* (Mal. 3.24) Ezt cselekszi ma Jézus Krisztus, a Szentlélek ereje által, közöttünk. Eléd tartja az ötödik parancsolatot, majd magához hív: itt vagyok, hogy megbocsássam keményszívűséged. Eljöttem, hogy gyógyulást hozzak fájdalmaidra. Veled vagyok, hogy elmenj, és valóságos tettekkel mutasd ki tiszteleted szüleid és más idősök felé. És azért teszem mindezt, hogy áldást nyerjen benned az a világ, ami elfeledkezett törvényemről. De te *„tisztelt apádat és anyádat, hogy hosszú ideig élhess azon a földön, amelyet Istened, az Úr ad neked.”* ÁMEN!